

Недашківська Тетяна Євгенівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри інформаційної політики
Національної академії державного управління
при Президентові України,
т. 8-067-424-24-82

Асоціативне семантичне поле концептів
професійність, служіння, мета, повноваження, завдання
у професійній свідомості державних службовців

У статті аналізуються термінологічне та асоціативне значення концептів "професійність", "служіння", "мета", "повноваження", "завдання" у професійній картині світу. Використовуються результати, отримані в ході вільного асоціативного експерименту.

***Ключові слова:** стимул, реакція, асоціат, асоціативне значення, термінологічне значення.*

The article is analyzing the terminological and associative meaning of concepts "professional", "service", "purpose", "authority", "task". The results of the free associative experiment are used of the author.

***Key-words:** stimulus, reaction, associate, associative meaning, terminological meaning.*

Постановка проблеми. Складна, багатоелементна та багатоаспектна, динамічна система державного управління є об'єктивно необхідною, породженою свідомістю та діяльністю людей. Будучи за своєю природою соціальним, управління повністю залежне від "свідомості, енергії та організованості людей, суспільства в цілому" [1, с.43]. Управління створене розумом та практикою людей та слугує забезпеченню їх власної життєдіяльності. Воно пов'язане винятково зі свідомістю, оскільки потребує від особи осмисленої діяльності, продуманої постановки цілей та прийняття рішень, підкорення своєї поведінки їх досягненню та впровадженню, використання волі, усвідомленої взаємодії з іншими особами, формування та підтримки громадських зв'язків.

Вимоги до професіоналізму державних службовців постійно підвищуються, суттю професії стає забезпечення виконання законів, регулювання соціально-економічних процесів, а головне – організація надання громадянам певних послуг, що набуває особливої значущості у громадянському суспільстві. Усвідомлення та розуміння нової ролі та функцій працівників галузі державного управління не відбувається відразу. Цей процес ускладнюється тим, що його учасниками є як державні службовці, так і споживачі послуг. Від того, як у професійній свідомості фахівців сформовані уявлення про основні спеціальні

поняття, залежить успішність їх роботи, формування компетентності та визначення компетенцій. Зіставлення сприйняття відповідних понять нефахівцями дозволяє зрозуміти, чому виникають розбіжності у поглядах, а суспільна оцінка роботи працівників управлінської галузі невисока. Проте цей аспект проблеми практично не досліджений, що зумовлює її актуальність.

Мета цієї статті – дослідити особливості усвідомлення державними службовцями професійних понять *професійність, служіння, мета, повноваження, завдання* на основі отриманих шляхом вільного асоціативного експерименту асоціативних значень та проаналізувати відповідність термінологічному розумінню, яке є основною засадою для формування професіоналізму..

Аналіз останніх публікацій. Будь-який вид людської життєдіяльності потребує таких людей, які володіють знаннями, спроможні визначати цілі, організовувати та регулювати зусилля інших для її підтримки та удосконалення. Високопрофесійне і ефективне державне управління потребує наявності компетентних, мотивованих і політично незаангажованих державних службовців, які повністю зорієнтовані на задоволення загальнонаціональних інтересів [2]. Це є винятково важливим, оскільки державні службовці виконують у суспільстві особливу соціальну роль. У процесі такого виду діяльності, як державна служба не створюються матеріальні цінності, але вона є самодостатньою цінністю соціального рівня, від неї залежать ефективність і оптимальність соціального розвитку, прогрес у всіх сферах життя, у всій суспільній системі [3, с. 380]. Тому до їх професіоналізму висувуються високі вимоги. Він пов'язаний з оволодінням наукою, досвідом та мистецтвом управління, вимагає специфічного мислення, психологічного та нервового напруження, постійної тісної взаємодії з людьми, здатності приймати рішення в будь-якій ситуації та багато такого, з чим в інших професіях не завжди доводиться стикатися [1, с.339]. Сьогодні немає фактично жодного питання організації та функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, державної служби в цілому, яке б не було пов'язане з професіоналізмом та компетентністю службовців [4, с.331]. Тому одним з провідних принципів державного управління визначається принцип професіоналізму, який має стати провідним, а не одним з багатьох, не послаблятися, а тим більше не витискатися на другий план [5, с.142].

З правового погляду професійність є базовою вимогою до державної служби. Закон України “Про державну службу” визначив, що “державна служба у Україні – це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів Ці особи є державними службовцями і мають відповідні службові повноваження” (ст. 1) [6].

Реальна результативність роботи державних службовців значною мірою залежить від того, який зміст вкладається ними у основні професійні поняття, що за їх допомогою відбувається усвідомлення реалій, концептуалізація дійсності. Для розуміння професіоналізму важливо адекватно сприймати поняття “професійність”, “завдання”, “повноваження”, які є ключовими у визначенні наведеної статті закону. Не менш важливими видаються поняття “служіння” і “мета”. Служіння народу України визначається законом (ст. 3) як провідний принцип державної служби [6], тобто має бути основою діяльності. А її успішність обумовлена розумінням та вмінням ставити та досягати мету діяльності. Не випадково різні дослідники звертаються до категорії цілі та висловлюють упевненість у конструктивності та перспективності розгляду системи організації і функціонування державної служби через призму її цілей [5, с. 55].

Свідомість людини формується під впливом різних чинників, але чи не найзначнішим з них є мова, яка через семантичну систему формує картину світу. Якщо певні слова вживаються, крім загальномовного, у термінологічних значеннях, то особа специфічно усвідомлює їх (значення), загальна картина світу не збігається з професійною.

Загальномовне значення поняття “професійність” доволі нечітке: 'Властивість за значенням професійний', що свою чергу означає 'який є професіоналом', 'у якому працюють професіонали'. Професіонал же – це 'той, хто зробив яке-небудь заняття предметом своєї постійної діяльності, своєю професією' [7, с. 1177]. Широкий об'єм значення будується на ключових поняттях 'особа' та 'постійна діяльність'. Термінологічні довідники з державного управління оперують поняттям професіоналізм управлінської діяльності, яке визначають як “сукупність загальнотеоретичних, спеціальних управлінських і психологічних знань, умінь і навичок, якими повинен володіти керівник для ефективного її здійснення та

корекції відповідно до обставин та зовнішніх викликів” [8, с. 169 – 170]. Термінологічний зміст поняття значно вузьчий, проте виокремлює лише постать керівника, позбавляючи державних службовців некерівних посад необхідності бути професіоналами. Більш широка та змістовна термінологічна дефініція уточнює ознаки професіоналізму, наприклад, “наявність вищої освіти за спеціальністю у керованій сфері, професійна підготовка у галузі державного управління, виконання обов’язків на професійній основі” та ін. [9]. Ключовими ознаками є ‘освіта’, ‘обов’язки’, ‘завдання’.

Значення поняття “служіння” у загальному вжитку стилістично відрізняється від значення поняття “служба”, набуваючи урочистості, тому використовується і для найменування процесу ‘виконання у церкві релігійних обрядів; богослужіння’ [7, с. 1346]. Серед термінів та професійних понять державної служби поняття “служіння” не представлено, незважаючи на те що формує принцип державної служби. Очевидно, що семантичне наповнення слів “служіння” та “служба” з термінологічного погляду, на відміну від загальномовного, суттєво відрізняється. Принаймні можливості сполучуваності відмінні: неможливі сполуки “державне служіння” та “служба народу України” (крім військової), хіба що у окремих публіцистичних чи художніх текстах, але не у термінологічному значенні. Для розуміння професійності важливо адекватно усвідомлювати кожне з понять.

Слово “мета” тлумачним словником визначається за допомогою дуже близького за значенням слова “ціль”, вони практично взаємозамінні, хоча семантика слова “ціль” конкретніша: крім фігуральної цілі (у такому разі, як правило, використовується слово “мета”), воно називає конкретну – “мішень”, тому може вживатися у множині. Мета, за визначенням, – ‘те, до чого хтось прагне, чого хоче досягти; ціль’ [7, с.661]. У державному управлінні оперують обома поняттями з термінологічним значенням, але у словнику-довіднику тлумачиться тільки “мета”, тобто треба думати, що значеннєві відмінності між метою та ціллю такі ж, як і в загальномовному. Проте ключові фрагменти значення інші – ‘результат’, ‘визначати’, ‘суб’єкт управління’, ‘стан об’єкта’, ‘досягти’: мета – ‘кінцевий результат, що визначає напрями та способи дій суб’єкта управління; бажаний, можливий і необхідний стан об’єкта, якого треба досягти’ [9, с. 179]. У

термінологічному значенні з'являється фрагмент, відсутній у загальномовному, а саме кореляція між діями суб'єкта та станом об'єкта управління, що, власне відображає характер взаємообумовленості стосунків між тими, хто надає та користується управлінськими послугами.

Мета діяльності зумовлює специфіку завдань, які термінологічно визначаються як “категорія державного управління, детермінована об'єктивними потребами відповідної соціальної управлінської системи, в тому числі життєво важливими потребами адекватного об'єкта управління, що реалізується в управлінській діяльності у формі функцій державного управління” [8, с. 62 – 63]. Така дефініція представляє дуже широкий об'єм поняття, ключовим компонентом можна вважати лише поняття 'категорія', з не менш широким об'ємом значення. Загальномовне значення більш чітко окреслене: '1. Наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справа і т. ін. 2. Мета, до якої прагнуть, те, що хочуть здійснити' [7, с. 378]. Ключові компоненти 'виконання', 'обсяг роботи', 'справа', 'мета', 'здійснити' не мають точок перетину з ключовим фрагментом термінологічного значення.

Для досягнення визначеної мети та поставлених завдань державний службовець наділяється повноваженнями. Поняття “повноваження” у загальному вжитку пов'язується з ключовим компонентом 'право': повноваження – 'право, надане кому-небудь для здійснення чогось' [7, с. 1000]. Подібно структурується і термінологічне значення, розбіжності пов'язані з уточненнями, необхідними для сфери застосування: повноваження – 'це конкретні права, що характеризуються правом і обов'язком здійснювати певні посадові обов'язки та наявністю адміністративних функцій, що дозволяє здійснювати завдання органу державної влади' [9, с. 261]. Важливими ключовими фрагментами значення є компоненти 'обов'язки', 'функції', 'завдання'.

Отже, поняття “професійність” семантично пов'язане з поняттями “служіння”, “мета”, “повноваження”, “завдання”. Їх значення завдяки спільним компонентам утворюють семантичне поле, тому органічно входять до структури моделі державної служби, відображеної законом та аналізованої у наукових дослідженнях. Це засоби концептуалізації дійсності у професійній свідомості державних службовців.

Виклад основного матеріалу. Концепти *керівник, посадовець, громадянин, людина, народ* були включені у стимульний список для проведення вільного асоціативного експерименту з метою вивчення професійної свідомості державних службовців.

Серед 350 учасників експерименту 287 осіб – державні службовці різних рангів та категорій (від секретарів сільських та селищних рад до голів обласних державних адміністрацій, начальників департаментів тощо, а також слухачі НАДУ та регіональних інститутів) і працівники органів місцевого самоврядування. 63 опитуваних особи є фахівцями інших галузей, проте 23 з них включені до кадрового резерву.

Респонденти представляють різні регіони України: Київ та Київську область, Вінницьку, Житомирську, Волинську, Хмельницьку, Чернігівську, Черкаську, Івано-Франківську, Полтавську, Херсонську, Запорізьку, Дніпропетровську, Сумську, Луганську, Рівненську, Львівську, Кіровоградську, Харківську, Одеську, Миколаївську області та їх обласні центри, а також АР Крим (включаючи Сімферополь, Севастополь, Феодосію, Євпаторію, Ялту, Керч, Джанкой).

На стимул *професійність* у групі опитаних державних службовців отримано 75 різних реакцій з кількістю повторів (однакових реакцій у різних респондентів) від двох до 18. вербальні реакції представлені переважно словами-іменниками – 72%, словосполученнями – 11%, решта – окремі прикметники та прислівники (наприклад, висока, добре) та речення (Гарна людина – вище за професію). 29 респондентів (10%) вербальних реакцій не представили. Оскільки це дослідження не мови, а професійної свідомості респондентів, то мова реакцій (українська чи російська, літературна чи суржик, жаргон тощо) на результат впливає несуттєво.

Денотативний (поняттєвий) компонент асоціативного значення концепту *професійність* виявляється через різні значеннєві сфери. Найчастотніші реакції об'єднуються у сфері, яка пов'язана у свідомості державних службовців зі знаннями та досвідом: 'знання' (частотність 18), 'спеціаліст' (14), 'досвід' (13), 'освіта' (12), 'вміння' (10), 'компетентність' (9). Ці ядерні компоненти асоціативного значення значною мірою відповідають ключовим компонентам термінологічного значення, але у більш широкому полі, збагативши смисл поняття. Інші денотативні

сфери утворені елементами з нижчою частотністю, не відносяться до ядра значення, але наближуються до нього: сфера “діяльність” – 'робота' (5), 'фах' (9), 'діяльність працівника', (1), 'добре виконана робота' (1), 'бухгалтер' (2), 'уряд' (2) та ін.; сфера “якості” – 'висока' (13), 'кваліфікований' (6), 'інтелектуальність' (5), 'відповідальність' (5), 'рівень' (3), 'бездоганність' (2), 'порядність' (2), 'патріотизм' (2) та ін.; сфера “атрибути” – 'ноутбук' (2), 'забезпеченість' (2), 'гроші' (1), 'можливості' (1), 'результат' (1) та ін. Конотативний фрагмент доволі вузький, але виразний завдяки наявності синонімічних найменувань людей, які характеризуються професійністю: 'професіонал' (4), 'дока' (3), 'ас' (2), 'метр' (2), 'спец!' (1), – а також окремих оцінок – 'добре', 'сила', 'важно', 'відточена' (по 1). Цікаво, що лише один респондент віддав перевагу людським якостям перед професійними – 'гарна людина – вище за професію'.

Представники другої групи опитаних (працівники освіти та культури) асоціюють професійність аналогічно: 'майстерність' (5), 'спеціаліст' (4), 'уміння' (4), 'знання' (2), 'рівень' (2), 'досвід' (2), 'відповідність' (2). Але сфера “діяльність працівника” практично не виявляється, а питома вага оціночних реакцій вища: 'важливо', 'во всем', 'в первую очередь', 'одне з головного', 'завидно', 'молодець' (по 1) та ін. Можна припустити, що емоційне наповнення семантики поняття не дає змоги споживачам послуг адекватно сприймати дії державних службовців.

На стимул *служіння* опитані держані службовці відреагували 96 вербальними асоціатами, 8% з яких словосполучення, решта – слова: 74 % іменників, а також 26% дієслів, прикметників, займенників та прислівників. Понад 12% інформантів не змогли дати вербальних асоціацій.

Поле асоціативного значення утворюється компонентами, які представляють сфери “об’єкт”, “професійна вимога”, “якості”, “духовність”, “аналогії”. Об’єктом служіння державні службовці вважають 'народ' (61), 'державу' (8), 'Україну' (5), 'людей' (8) та ін. Це, в принципі, свідчить про усвідомлення фахівцями принципу державного управління. Значна кількість опитаних усвідомлює, що служіння є професійною вимогою: 'обов’язок' (29), 'долг' (6), 'робота' (7), 'виконувати' (8), 'держслужбовець' (3) та ін. Активно асоціюється *служіння* з поняттями 'відданість' (13), 'вірність' (3), 'поклоніння' (3). Характеристика поняття викликає складнощі, про що свідчить відносно велика

кількість, але низька частотність асоціатів: 'патріотизм' (5), 'напруження', 'справедливість', 'чесно працювати', 'підпорядкованість', 'людське', 'беззаветність' (по 1) тощо. З духовністю *служіння* пов'язується через асоціати 'церква' (9), 'Богу' (4), 'віра' (3), 'любов' (2), 'душа', 'ідеал', 'зов' (по 1). Конотативний фрагмент містить переважно негативні оцінки, щоправда з низькою частотністю, що контрастує з денотативним значенням: 'раб' (2), 'рабство', 'підлабузник', 'улесливість', 'не нужно', 'собака', 'слуга', 'зоопарк', 'спосіб вижити' (по 1) тощо. Хоча конотації знаходяться на периферії асоціативного значення, їх зміст свідчить про недостатнє розуміння частиною державних службовців принципу державного управління.

Реакції другої групи опитаних структурують подібне асоціативне значення, з тією відмінністю, конотативний фрагмент значно менший у зіставленні з денотативним, причому містить більшістю позитивні оцінки: 'добро', 'Богу и семье' (по 1), негативна оцінка лише одна – 'выслуживание' (1). Поняттєве ядро асоціативного значення складається реакціями народу (5), людям (4), робота (4). Очевидно, що для цих опитуваних більш важливим видається об'єкт служіння (фактично самі опитувані як споживачі управлінських послуг), ніж діяльність, оскільки асоціація з обов'язками відсутня. Сприйняття концепту *служіння* державними службовцями свідчить про близькість асоціативного значення до термінологічного, а його сприйняття нефакхівцями цієї галузі відбувається під впливом загальнономовного значення слова.

Концепт *мета* своєрідно осмислюється державними службовцями. Про це свідчить не лише велика кількість асоціатів – 121, а й так нерівномірно виражена їх частотність, що ядро асоціативного значення складається з єдиного асоціата – ціль (50). 52% реакцій – іменники, 12% – прикметники, 3% – дієслова, 25% - словосполучення, майже всі з яких містять дієслово (підвищення у посаді, здійснити задумане), решта – інші частини мови. Наявність значної кількості дієслів свідчить про те, що опитувані усвідомлюють потребу діяти для досягнення мети. Вербальні реакції відсутні у 8% опитаних.

Денотативний фрагмент значення широкий, але розмитий. Ядерна реакція ('ціль' – (50)) є синонімом до поняття мета, тому специфіки змісту не додає, оскільки свідчить про засвоєння загальноновживаного значення слова. Найбільша значеннева сфера – “результат”: 'всього життя' (10), 'результат' (7), 'кар'єра' (5),

'добробут' (6), 'майбутнє' (3), 'комунізм' (2), 'деньги' (3), 'Париж' (2) та ін. Сфера “дія” містить найменування процесів, які приведуть до цілі: 'досягнення' (12), 'завдання' (11), 'досягти' (7), 'дія' (4), 'план' (2), 'подолання', 'здійснити задумане' (по 1) тощо. Сфера “ознаки” включає численні реакції з частотністю 1: – 'дієва', 'досяжна', 'здійсненна', 'зважена', 'основна' та ін. Частина реакцій не може бути віднесена до певної сфери і являє собою несистематизовані асоціації: 'шлях', 'уровень', 'будь як', 'погляди', 'напрямок', 'світогляд', 'обережливість', 'вектор', 'інтерес' (по 1). Конотативний фрагмент містить метафоричні реакції, що свідчать про абстрактне розуміння поняття: 'стріла' (2), 'небо', 'космос', 'горизонт', 'стріла', 'ідеал', 'сонце', 'маяк' (по 1) та ін. Таке асоціативне значення відповідає виявляє більшою мірою побутову, ніж професійну орієнтованість опитаних.

Результати опитування у другій групі інформантів майже не відрізняються: найчастотніша реакції 'ціль' (8) та 'досягнення' (6). Правда, на відміну від державних службовців, які через асоціати 'завдання' та 'кар'єра' пов'язують мету з професійною сферою, працівники освіти і культури асоціюють поняття з особистим життям.

Асоціативне поле концепту *повноваження* утворюється сферами обов'язки, діяльність, властивості у денотативному фрагменті та маловиразним конотативним фрагментом. Загальна кількість вербальних асоціацій 78, серед них 51% іменників, по 17 % прикметників та словосполучень (переважно з прикметниками у складі, наприклад, посадова особа), 9% дієслів, решта – окремі займенники та прислівники (наприклад, мої, багато). На відміну від інших концептів, *повноваження* не викликає вербальних асоціацій у значній кількості опитаних – 15%, що свідчить про необхідність підвищувати рівень професійності.

Якщо загальнономовне значення слова *повноваження* базується на ключовому понятті 'права', а термінологічне – 'права' та 'обов'язки', то асоціативне пов'язується насамперед з 'обов'язками' (31), а потім з 'правами' (28) та 'відповідальністю' (12) за здійснення повноважень. Крім того, у цій сфері асоціати 'влада' (9), 'компетенція' (6), 'компетентність' (5), 'функція' (7), 'завдання' (3). Сфера “діяльність” представлена менш частотними асоціатами: 'робота' (8), 'виконання' (7), 'держслужбовця' (6), 'діє' (3), 'керувати' (2) та ін. Властивості названі асоціатами з протилежним значенням і окреслюють доволі широке коло: 'широкі' (6),

'делеговані' (4), 'малі' (5), 'надзвичайні' (3), 'повні' (3), 'необмежені' (3) тощо. Але це означення з усталених сполук, які використовуються у документах, і є свідченням використання схеми, а не індивідуальної усвідомленості. Серед оціночних реакцій переважають позитивні, хоча зустрічаються й негативні: 'довіра' (6), 'сила' (2), 'престиж', 'натхнення', 'вибір', 'зайві', 'важелі впливу', 'можна менше' (по 1) та ін. Як і в асоціативних значеннях інших аналізованих концептів, конотативний фрагмент є периферійним і жоден з асоціатів не входить до ядра. Можна констатувати, що поняття *повноваження* усвідомлюється державними службовцями як професійне.

Працівники освіти та культури сприймають повноваження як атрибут чужої професії, в основному пов'язаної з керуванням та керівними посадами: 'керівник' (3), 'депутат', 'начальник', 'президентські', 'дипломатичні', 'можливості' (по 1) та ін. Про таке сприйняття свідчать і реакції конотативної сфери: 'переваги', 'блат', 'всемогущество', 'велич', 'хорошо' (по 1) та ін. Асоціативне значення далеке як від термінологічного, так і від загальнономовного, тому може стати у заваді в процесі спілкування з представниками державної влади.

На стимул *завдання* отримано 83 вербальні реакції, частка невербальних низька – лише 4%. Іменники складають 44% реакцій, прикметники – 16%, дієслова – 12%, словосполучення – 10%, решта – прислівники та окремі займенники та частки. Значна кількість дієслів показує, що державні службовці концепт *завдання* пов'язують з процесом.

Показово, що найчастотніші реакції зосереджені у денотативному фрагменті у сфері “дія”: 'виконати' (50), 'робота' (31), 'доручити' (10), 'для виконання' (5) 'давати', 'ставити' (по 3) та ін. Дієслова та віддієслівні іменники зі значенням процесуальності в реакціях виявляють звичку працівників працювати над виконанням завдань. Важливо, що відносно висока частотність і у реакцій 'обов'язок' (17) та 'ціль' (14), значить, існує асоціативний зв'язок між цими професійними поняттями. Сфера “властивості” численна, але малочастотна, а тому непоказова: 'термінове' (6), 'важливість' (5), 'складне' (5), 'професійне' (3), 'важке' (3), 'напруження' (3) та ін. Виокремилася також сфера “навчання” з асоціатами 'задача' (15), 'вправа' (4), 'домашнє' (4), 'школа' (4), 'урок' (2) та ін. Конотативний фрагмент широкий, але не вагомий, оскільки реакції низькочастотні: 'першочергове' (4), 'необхідність' (3), 'непосильне' (3), 'неймовірне', 'рутина',

'покарання', 'навантаження', 'гора Еверест' (по 1) тощо. Асоціативне значення концепту *завдання* суттєво відрізняється від загальномовного, оскільки сконцентровано на процесі, а не на об'єкті. У той же час воно відрізняється й від термінологічного, яке визначає завдання як категорію державного управління в теоретичних параметрах, а державні службовці сприймають концепт у практичній площині.

Респонденти другої групи сприймають концепт *завдання* як загальномовне поняття. Ядро денотативного фрагменту значення має єдиний компонент 'робота' (10). Решта реакцій не структурується, крім сфери "навчання": 'домашнє' (3), 'математика', 'задача', 'пізнавальне', 'правило' (по 1) та ін. Невизначений і конотативний фрагмент значення, представлений лише двома реакціями – 'надо выполнять' та 'клас!' (по 1).

Побудова та аналіз структури асоціативних значень концептів *професійність, служіння, мета, повноваження, завдання* дозволяють констатувати, що це поняття спільного семантичного поля у професійному сприйнятті спеціалістів галузі державного управління, оскільки ядерні реакції ('ціль', 'обов'язок', 'знання', 'досвід', 'виконати', 'робота'), хоча й з різною частотністю, є спільними для визначених понять і в свою чергу є смисловим об'єднанням, яке відображає уявлення про професійність як важливу фахову ознаку державних службовців.

Висновки.

1. Дослідження професійної свідомості працівників сфери державного управління допомагає знайти шляхи для удосконалення професійності спеціалістів і подолання розбіжностей між державними службовцями та споживачами їх послуг у поглядах на систему державного управління, що досі залишалося поза увагою науковців.
2. Вільний асоціативний експеримент дає можливість виявити структуру асоціативного значення базових професійних понять у мовній картині світу, а завдяки цьому й у професійній свідомості державних службовців.
3. Модель державної служби в Україні базується на взаємообумовленому відношенні суб'єктів та об'єктів процесу управління – державних службовців та

споживачів управлінських послуг. Адекватне сприйняття ними професійних понять детермінує результат роботи.

4. Асоціативні значення концептів *професійність, служіння, мета, повноваження, завдання* відрізняються від загальномовної та термінологічної семантики, представлені відповідно тлумачними та спеціальними словниками й довідниками і утворюють семантичне поле, яке більш виразно структурується. Для більш точного формулювання термінологічних значень понять з галузі державного управління необхідно враховувати особливості їх усвідомлення сторонами процесу управління.

Перспективи подальшого дослідження. Продовження роботи з вивчення професійної свідомості державних службовців пов'язане з дослідженням особливостей формування професійності державних службовців і спробою побудови сучасної моделі їх професійної компетентності. Для цього будуть проаналізовані асоціати, отримані в ході вільного асоціативного експерименту, та використовуватимуться інші джерела наукової інформації.

Список використаних джерел

1. Атаманчук Г.В. Управление – фактор развития: Размышления об управленческой деятельности. – М.: Экономика, 2002. – 567 с.
2. Розвиток ефективності і професіоналізму у державній службі. _ К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 82 с.
3. Серьогін С.М. Державний службовець у відносинах між владою і суспільством: Монографія. – Д.: ДРІДУ НАДУ при Президентові України, 2003. – 456 с.
4. Оболенський О.Ю. Державна служба: Підручник. – К.: КНЕУ, 2006. – 472 с.
5. Оболенський О.Ю. Державна служба України: реалізація системних поглядів на щодо організації та функціонування: Монографія. – Хмельницький: “Поділля”, 1998. – 294 с.
6. Закон України “Про державну службу” // <http://www.kmu.gov.ua/>
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2004. – 1440 с.
8. Малиновський В.Я. Словник термінів та понять з державного управління. – К.: Атіка, 2005. – 240 с.
9. Державне управління та державна служба: Словник-довідник / Уклад. О.Ю. Оболенський. – К.: КНЕУ, 2005. – 480 с.